

કુમારિકા હિતોપદેશ.

વિદ્યા મળવા વિષે.

વાહાણ મત્યુકિત.

(૧) યદ રાગ ધોળ.

બહુચર ભલે આવીઆં, એ આલ.
ભવ દરિએ વિદ્યા વાહાણે વિશ્વમાં,
મુખ આલય સહેજે જવાય; વિદ્યા ભણિયે ભાવથી.
દ્રઢ સાર વૈભવ જશ, જામવા;
જવા કઠટ મુતકી યવાય; વિદ્યા ભણિયે.
સારા સાર વિચાર પ્રવાશમાં,
પાપ પાહાડી રરતે ન પળાય; વિદ્યા ભણિયે.
કામ ક્રોધ, માહ, મત્સર લાભાદિ,
લોહ લહેરથી નવ લયડાય; વિદ્યા ભણિયે.
સદ્યુણ ખાડીએ રમેહ સાંકળી,
નીતિ સદ્ વાળો (જે, ભણી) જાન વા વાય; વિદ્યા ભ.
કરામત કુમતિ, મધર મરહો,
કળડી વહેમ વાઢે સુઝાય; વિદ્યા ભણિયે.
સખે એકી સહાય મળી સંવરે,

વિદ્યાં વાહણિ સહુ સુખી થાય; ~~વિદ્યા~~ ભણિયે;
 ચંદ્રી અસાત અત્ય નિદ્રા હોડી,
 ભવાબ્ધિ કુખ રેલે રેલાય; વિદ્યા ભણિયે.
 અભણ્યાં સામેં પૂર સૃષ્ટિ અડી,
 વીરણં મેખરે ભટકાય; વિદ્યા ભણિયે.
 આશા તોડાને અવઠાઈ અધવચે,
 હોડી દાણિદ્ર ખડકે અપાય; વિદ્યા ભણિયે.
 મિથો સત્ય હલેથે હંકારનાં,
 હોડી સુખાર્તિ કઠિ કઠાય; વિદ્યા ભણિયે.
 વણુ સુધિ હલેશા સુસઠ પના,
 ઝટા ધારી મારગ ત ચઢાય; વિદ્યા ભણિયે.

• પુર્વિ જાયાવલોકન.

(૨) ૫૬ રાગ ગીતમાં.

કાંણુ કાંણુ કાંકણીયાળી ચૂડીરે. એ માલ.
 ભણિયે બહેની, ભણતર ભાવે ભણિયેરે;
 ગણિયે બહેની, વિદ્યા ગુણ ગણુ ગણિયેરે.
 ચણિયે ચિત્તે, ચતૂરાઈ ભીંત ચણિયેરે;
 બણિયે બહેની, બાહાદુર તથા બણિયેરે.
 ભરિયે ભવમાં, ભલપણુ ભાવે ભરિયેરે;
 કરીયે રેડા, અયાગ હલોગ કરિયેરે.
 વરિયે વિદ્યાવંત વિવેકી વર વરિયેરે;

• પૂરાવધી મજાશુભિ કરનારને જોઈ બહુ.

તરિચે કરવા, હાંમ થોધી ઠા તરિચે.
 તરિચે ત્રિભૂવંન પતિ પ્રેમ તરિચે;
 ક્રિચે રાખી શીકર કુંદે ન ક્રિચે.
 પળિચે પ્રેમ નીતિ મારગ નીત્ય પળિચે;
 ભળિચે વિદ્યા, ભણવા ભાવ શું ભળિચે.
 ભણતાં ગણતાં, ભવની ભાવક ભાગેરે;
 ઉદ્યમિને ધર, સ્વર્ગનાં સુખડાં ભગેરે,
 સાનુંકૃણતા, અકલપ્યાજ અવાસેરે.
 દંપતિ જ્યા સુખી સદ વિદ્યાબ્યાથેરે.

સમજીપણે ગુણદોષ પારખી ભણેલા વર
 વરવા વિશે.

(૩) ૫૬. રામ ગરખીમાં.

અચપ્રેા મચપ્રેા કારેલી. એ ચાલ.
 રૂપે રૂંધાઈ કૂપ કાં પડિચે;
 ભળિચે સદગુણ સંભારી બહેન, ભણિ વિદ્યા ગુણ ગણુલેખી.
 આરંભે આપે આદરિચે;
 કરીચે પોતે થોધ સાચી બહેન, વરવા વિદ્યાવંત વિવેકી.
 સદાચરણે સદાચરણી;
 કરણી દેખી ડગ ભરિચે બહેન, ભણિ વિદ્યા.
 માયાળૂછે કે, મન મહેલા;
 પેહેલા જેખી પરવરિચે બહેન, વરવા વિદ્યાવંત.
 આદરથી અંતર ઓળખિચે;

સર્પી એ છ શા શાસ્ત્રો બહેન, બહુ વિદ્યા.
 અકરા થઈ શાને આપ અડી;
 પડી વીમતિ પાશ અજાણ્યાં બહેન, વરવા વિદ્યા.
 દુરાચારી છે હે દીલ ડાહ્યા;
 શાસ્ત્રા પેલા કર લાકીયે બહેન, બહુ વિદ્યા.
 વિચીકાણુ ને સુશિળ કૃતિ;
 મનનાં મિદાં વશ કરિયે બહેન વરવા વિદ્યા.
 દૂર પરમારધુ પ્રેમ ધરા;
 પરા પાપાંડ પ્રપંચે બહેન, બહુ વિદ્યા.
 કૃષિ કામિ, કૃષિજ કૃપણ એ;
 સ્વપ્ને કમઠી નહીં રંચે બહેન, વરવા વિદ્યા.
 સપાનુંરાગિજાત્ય જઠતા;
 જગતા લાયક ગુણુ સેખી બહેન, બહુ વિદ્યા
 નીતિ સદ ન્યાય તણાં નેહી;
 પ્રીતમ પ્રીતાણુ પેખી બહેન, વરવા વિદ્યા.
 રૂપે નવ રાચી ગુણુ જાચી;
 સાચી શિક્ષા વશ થાણુ બહેન, બહુ વિદ્યા.
 મહન શક્તિ શુ સ્નેહ સખા;
 નીરજોળી વરને ચહાણું બહેન, વરવા વિદ્યા.
 વિદ્યાબ્યાસિક વીરલા કરને;
 વરવા જરમા અંખાણુ બહેન, બહુ વિદ્યા.
 બહોલા બવ બરધારે કમી;

જલદાંકર સાહાવું બહેન, ૧૭વા વિદ્યા.

પુર્વિ છાયા લોન.

(૪) ૫૬. રામ ગરબીમાં

સમિ સાજનાં ગાગ છપાચારે, લઈ ખાંમણિયા.
 સીતાએ સ્વયંવર કીધારે, ધરણાવર વરવા.
 રૂખમણિજીએ જશ લીધારે, ધરિયાવર વરવા.
 મૈલગત સતિ ઊભચારે, ધરણાવર વરવા;
 ગિય સાડ તમેવંત ગયારે, ધરણાવર વરવા.
 સમાજે ધનૂષ્ય ખાંસુ તોડયુરે, ધરણા વર વરવા;
 રૈક વૂપતિનું માન માડયુંરે, ધરણાવર વરવા.
 મન માનેલા શુ માહાલોરે, ધરિયાવર વરવા;
 ચાલ પૂરાતની ચાલી ચાલોરે, ધરિયાવર વરવા
 હરિશ્ચંદ્ર નૃમ હિતહાનીરે, ધરિયાવર વરવા;
 નલ દમયંતિ પ્રીત માનીરે, ધરણાવર વરવા.
 દંયતિ કીન્તેયે હુખાણારે, ધરણાવર વરવા;
 રામજી સિતાસતિ શાણારે, ધરણાવર વરવા.
 સાચા ખીતિ જાલવ નવ છુટ્યોરે, ધરિયાવર વરવા;
 રમેહ ખંભ ખનેનો ન દુટ્યોરે, ધરિયાવર વરવા.
 મુર્ખનુ ખાંચે છપિ છબ કીધારે, ધરિયાવર વરવા;
 રામ જીવેવનો અર્થ ન શિંચોરે, ધરણાવર વરવા.
 સમિ કીધાં રામજી સંતાપ્યારે, ધરિયાવર વરવા;
 સંકીર્ણ સંકીર્ણ સંકીર્ણારે, ધરિયાવર વરવા.

(૮)

શાંતિ દાંત દંડ મેં બહારે, ઇચ્છાવર વરવા;
શાંતિ આંગદ કરણ ૥૩ કિહારે, ઇચ્છાવર વરવા.
શિવ કડમે ડગ્યા ન સતિરે, ઇચ્છાવર વરવા;
શુભ દોષે ભો પારખી જતીરે, ઇચ્છાવર વરવા.
પર ભુવને દાસિ પેટ ભર્યુંરે, ઇચ્છાવર વરવા;
જ્યાં બાહુક રૂપે મન હંચુંરે, ઇચ્છાવર વરવા.

પતિની પ્રીતિ મેળવવા વિશે.

પ્રમાણીકત રૂપકાલંકાર.

(૫) પદ—રાગ ગરબીમાં.

લાવ લાવ સખી એક કાગળ લખીએ હરીનેરે.
પતિ મુખ વચન શિખવેણ, વેદની વાણીરે;
મૃત જીવાડણ સુખવેણ, સુધા હિત બાણીરે.
સૂર્ય ખાંખ પ્રતિ ખાંખ ભાત, ખાણીરી કાચેરે;
પતિના મનમાંની વાત, વરતિ વધું રાચેરે.
પતિ હોયે ખિન્નએલ મુખ, ખનિએ આનંદીરે;
ખિન્ન શાંતિ કારણ જળ કુપ, શિવળ વેણ વંદીરે.
પતિ દુખે દુખિ સુખે સુખ, ડાહ્યાં ઘેલ આણીરે;
ચંદ્ર અસ્તે પોયણીને દુખ, ખિડાયે પરાણીરે.
મન કૃમ વચને થઈ વણ, પતિ વણ કરિએરે;
અલિ કમળ વાસે જૂલે દશ, સખી મન હરિએરે.
લાભ લેચો ન હોય હજાર, આવર ઉર આણીરે;
સ્નેહ સર્વે પતંગ દીપ જાળ, પતિ મળે માણીરે.

પ્રીતિ માળે સ્નેહ શીઠી પામે, પતિને અડાવેર.
 સુખ વૈભવ ભાગ સરામે, લો સંસાર લાવેર.
 નીતિ આલય સદ સજી સ્નાન, સંપે સંચરિયેર.
 પતિ પ્રેમાદક કરી રનાન, અધાધજ હરિયેર.
 પતિ વિસ્વાસ પડવા માટે, વિચારી વહિયેર;
 મૃગજળ વેણુ મિથ્યા ધાટે, કરીયે ન કહિયેર.
 સદગુણ સજી સમયેર, સાથેજ રહિયેર;
 પતિવીપતિની જાણી પેર, સાચતા કરિયેર.
 સત્ય સાધનથી ધર કામ, કારણ કાણુરે;
 મળપિયે મનોહર નામ, જીવન જગ કાણુરે.
 દુનિયામાં દાખલા રૂપ, સદ કામ સૌહિયેર;
 જટા જો સર્વાંગ સ્વરૂપ, પતિ પ્રેમે પ્રોધ્ધમરે.

પુર્વી છાયાવલોકન.

(૬) પદ રાગ ગરબીમાં.

તમે ભણે ભલિ ભાત બાઈ હિંદુવાણી.
 મોહ્યા કુળજથું કાન પ્રોઠ પ્રિત માંની.
 રાધા રાણી મુક્ત માંન પ્રોઠ પ્રીત માંની.
 શીશું મિરાં વિખ્ય પાંત, પ્રોઠ પ્રિત માંની.
 રાણાજીનું મોડકું માંન પ્રોઠ પ્રિત માંની.
 પુરીબાઈ વરદાન પ્રોઠ પ્રિત માંની.
 ભાવે ભિક્ષા ભગવાંન પ્રોઠ પ્રિત માંની.
 કિયે દીધાં વરદાન પ્રોઠ પ્રિત માંની.

સતિ હો અમ્યાં હુ પ્રોત પ્રિત માંગી,
 રસરસે કેકે કેલુ (અમ્યાં) પ્રોત પ્રિત માંગી,
 તજ્યા પ્રાણ રાખ્યું મેલુ પ્રોત પ્રિત માંગી,
 રાંભે મુઠ વચ કાજ પ્રોત પ્રિત માંગી,
 મીના કેણે સજ્યા સાગ પ્રોત પ્રિત માંગી,
 સમુદરે આંધી પાજ પ્રોત પ્રિત માંગી,
 આણ્યો રાવણને વાજ પ્રોત પ્રિત માંગી,
 પતિ થવા વશ આજ પ્રોત પ્રિત માંગી,
 કરો કાણુ જ્યા કાજ પ્રોત પ્રિત માંગી.

શિયળ સાચવવા વિષે.

અમાણ્યોકત.

(૭) પદ રાગ ગરબીમાં.

દેશિ મિત્રો દુખ સર્વ ક્ષણે આપણા દેશનું. એ આલ.
 વિદ્યાવંતી વિવેકા સુખનીરે શિયળ સાચવિયે.
 દુરીજન દુર વચન ન દીલ મરે,
 જીજ્ઞ પતિવ્રતનું પૂર જતન કરે;
 સાચવવા શીયળ કીકરે કરે. વિદ્યાવંતી વિ.
 પાખંડી પૂરા માખી જનો,
 દુરાચરી દુષ્ટ અપિણ તમે;
 ગણી તૂરછ કરે તમે સુખ મન એ, વિદ્યાવંતી વિ.
 ખમાવી લાજ ન માન્ય સહુ,
 દાપ લઈ દૂપમાં પ્રોત વાજ જહુ,

(૧૧)

ગાંડાપણું કે એથીજ નવું, વિદ્યાવંતી વિ.
 આપે આણ હિતજ આપણું,
 કરવું કૃત કાણું કરીજ ધાણું
 થવું શીયળ ભંગ એ દુષ્ટ શું, વિદ્યાવંતી વિ.
 નકરો થઈ નાક વિના કરવું,
 માયે પ્રજા કર છતે ના ડરવું;
 નિશ શંસય નેકે સંચરવું, વિદ્યાવંતી વિ.
 વણ ચણુ વિશ્વ લીલા પંઠે,
 છળા વણ વેણ નાભે કંઠે;
 શીયળ ભંગે સહુ સુખ વે, વિદ્યાવંતી વિ.
 વણ પાંખ ચડી અણે અડધું,
 અપંગ આપે પંથે મડધું;
 ત્યમ શીયળવણ મિથ્યા વધવું, વિદ્યાવંતી વિ.
 વણ નૌકા સિંધ પાર જવું,
 સામેપૂર તૂંખી વિના તરવું;
 વગર માત થાયે મરવું, વિદ્યાવંતી વિ.
 આજીવણ વસ્ત્ર વિના અંગે,
 વણ વસ્તી વસવું ઉમંગે;
 ત્યમ આ જન જન શીયળ ભંગે, વિદ્યાવંતી વિ.
 જળા દુખાંતા નાખે ઝાણા,
 અપણે સિદ્ધાંત મળે પાણા;
 સનેપાત એ માતના વરણા, વિદ્યાવંતી વિ.

(૬૨)

ત્યમ શીયળ વણુ સાવન સમજાઃ
 સદગુણુ છતે લાગે અધરાઃ
 જીવન્નતા સહુ સર્વંભી પગ, વિદ્યાવંતી વિ.
 અહ મંડળ મંદ્ર વિ તારા,
 શિવ પૂજન જ્યમ વણુ જળ ધારાઃ
 ત્યમ શિયળ વણુના ગુણ સારા, વિદ્યાવંતી વિ.
 શીરખાધ છતે પામર જોડી,
 કઠી અંગ દીગાળર દશ ઝોડી;
 ત્યમ શિયળ વણુ નીતિ પ્રોડી, વિદ્યાવંતી વિ.
 પાંડ રોગી વૈભવ મન માતા,
 કદરૂપા આપે ફિલ દાહાતા;
 ત્યમ શિયળ વણુ ગૂણુ લજવાતા, વિદ્યાવંતી વિ.
 શિયળ ગુણુ ગણુને બલિહારી,
 જટાશંકર વારી વાગીઃ
 પ્રીતિ ગણો સદુ નરનાગી, વિદ્યાવંતી વિ.
 શીયળ પાળે પતિ વશ થયે,
 શીયળ પાળે અપોધ જશે;
 શીયળ પાળે પ્રભુ પ્રશન થયે, વિદ્યાવંતી વિ.
 શીયળ પાળે યુગવળ કીરતી,
 શીયળ પાળે રહે સદવૃત્તિઃ
 શીયળ પાળે યાચે શુકિત,
 શીયળ પાળે તાવે કુખડાઃ, વિદ્યાવંતી વિ.

(૧૩)

શીયળ પાળે સુલભ મુખડાં;
શીયળ પાળે એ સહુથી વડાં, વિદ્યાવંતી વિ.

માવીતર મૂખ હિત વચન.

(૮) પદ રાગ ધોળમાં.

રામ લક્ષ્મણ વનમાં સીધાવતાં. ઐરાગ,
સદા વસિયે સદાચરણે સાસરે,
સરે નેથી મનોરથ સાર; ડો વશ ભરથાર
ડાહી મારી દોકરી.

સાસુ સસરાને કદી ન સંતાપિયે,
સ્વાપિયે ન સગાં પરિવાર; ઘટે નીજ કાર ડાહી.
ધીરધારી ધર ધંધામાં ધાઈયે,
જાત્રિયે ન વિના કામિ બહાર; ઘડિયે પરદાર ડાહી.
કાજ કરીએ નેથી જગ જશ વધે,
વધે વધૂ વાલય સદાપ્યાર; શીઝે કારતાર ડાહી.
નીજ વડિલ સુવેલુ માની લીજે,
કીજે મન તોલ સારાસાર; ન વદિ દૂ કુચાર. ડાહી.
મતલબ જોઈલું મૂળે ખોલીયે,
ખોલિયે ન ભરમ નીજ ભાર; ઘટે વ્યવહાર. ડાહી.
ડરી વસિયે દૂરે દૂરીજન થકી,
છે દૂલભ લોકાચાર; રાખીયે વિચાર. ડાહી.
આછાં પટકૂળ અલીસે ન પેરિયે,
પેરીએ ને બાગે ભવ ભાર; આપી સદ આલ ડાહી.

(૧૪)

કુડા જનતાં કથન ન કાંને ધરી,
જ્યા સદ સંજ્ઞતે એકો જ્ઞાનર; સુખીતો સસાર, ડાહ્યો.
માવીતરનું રૂઢું કાવે જે રીતે;
રીતે વસિયે સાસસ મોઝાર; નકામ અવતાર, ડાહ્યો
પતિત વરની પ્રેમદાનું વિતક.

(૯) ૫૬ રાગગરબીમા.

તળેતમે દેક કમ કમ, જ્યાં વાય મોત વિના મ
પુ; તળે તમે.

પતિ મારે પતિત અભાવ એ દી,
માખાપના પાપે દીઠાં એ દી; સુધરશે એ શાર્દૂલ સમ્પાદેડા
નકામા નવરા બેઠા કાં જડે,
કરે આહાર જાણે કે આરડે;
અધાધામ જાદી લતે એ ચડે. પતિ મારે.
માખાપનાં પાપે દીઠાં એ દી; સુધરશે એ.
સારાસાર વિચાર નવ આણે,
મિચ્યા મત આપતણા તાણે;
પણેદૂર પંથ પોતે પ્રાણે. પતિ મારે.
માખાપનાં પાપે દીઠાં એ દી. સુધરશે એ.
છાંની વધે સમજાવુ જે સમજે,
ભણું કહેતાં બહાઈ તેને જાણે;
ગાજી ઉઠે ગાંડું વિના જમ જે પતિ મારે.
માખાપનાં પાપે દીઠાં એ દી; સુધરશે એ.

(૧૫)

આરંભે આડપણું અવળું,
 વીના કાચ કેણુ વહે કવળું;
 સુને નહીં કામ કશું સવળૂ પતિ મારે,
 માળાપના પાપે દીઠાં એ દી; સુધરશે એ,
 દુરાચારી દુર વ્યસન રાગી,
 લોક લાજ મરબદ સહુ ત્યાગી;
 વંદ વાણી વિતક ભરી નાગી, પતિ મારે,
 માળાપનાં પાપે દીઠાં એ દી; સુધરશે એ,
 શ્રીચરણનીં પેર કશી ધરની,
 ગતિ નમળે પોતા કે પરની;
 કહું વાત શી હું બળતરની, પતિ મારે,
 માળાપનાં પાપે દીઠાં એ દી; સુધરશે એ,
 સંતાપવા સૈયર વીણે,
 વધૂ વરત છે અવિણે;
 નથી કામ હરવાનો એકે, પતિ મારે,
 માળાપનાં પાપે દીઠાં એ દી; સુધરશે એ,
 કાળજડાં કુંમળા મૂળ ખાળે,
 વિનાસ્વાર્થે નીતિ ખાળે;
 બધોડાં આંડાંભરે આળે, પતિ મારે,
 માળાપનાં પાપે દીઠાં એ દી; સુધરશે એ,
 કહેની દૂખ, કહાં સુધી સહેવું,
 કયાં કેણુ હોયે કયાં નેવું;

(૧૬)

સમજી મનમાં સધળું સહેલું, પતિ મારે.
 માખાપનાં પાપે દોઢાં એ દો, સુધરશે એ,
 અંતરની કો આગે જગરિયે,
 માખાપે જોયું કૂળ થું રડિયે;
 શ્રીક્યાં દુખ દરિયે પડ્યાં સડીયે, પતિ મારે.
 માખાપનાં પાપે દોઢાં એ દો; સુધરશે એ,
 નથા કો જગરવા આરે,
 મુંઝાયે જઠા જીવડો મારે;
 જીતી જગ જો કો મળે તારે. પતિ મારે.
 માખાપનાં પાપે દોઢાં એ દો. સુધરશે એ.
 વિના સમજે કુળ જાને કલેડાં કરનાર સ્વચ્છતિયોને
 દેશ દાઝ જાણુ પુરૂષની સુમતાં.

(૧૦) પદ રાગ પરજમાં.

ચંદ્ર સગાળશા સાધુને થયે; વાણિયો પાળે વર્ત.
 મુણિયાં આ સ્વદેશિ મારારે, કલેડે દુખીજન ખીચારાઃ
 કુટિયાં કુલિન જોઈ ના સમજે કુલિન કોણ કેવાય;
 વિનાં કારણ કૂપે કુંદા વગોવાવા, ઉર વિચારે ન હાય. સુ.
 શાસ્ત્રને ધર્મમાં આમ કહ્યું, ખાપ દાદે કરયું છે આમ;
 અસલી ચાલ મુકી ખાપ દાદનો, કહો કરી કેમ કામ. સુ.
 આમ જાણ્યા છતાં હંધા કુટિયાં, અંધી આંખે અથડાયા.
 પણ જાણે પૂછે ખાડે શ્રી કે કો તો, તેમાં પડી દુખી થાયા. સુ.
 પણ ના વિચારે તહાં ખાપ દાદ, શાસ્ત્ર કે ધર્મ એ કાંઈ;

(૧૭)

નવ હિતચક્રાવળી ગણું કરે, શું ખી ખમી રહો તે બાઈ સુ.
કરે કુકરમા ડોળન આગે, અધમ અપે ગણાય;
સંકો રહે મનમાં તો જીવ્યા જઈ, મનુરમૃતિની માય. સુ.
કરે અપાર કુકર્મ કુલિન આજે, તેનું પુછ નહીં ડોષ;
જીવ જાને સદ્યુણી સેતાપે, જે સદ કુલિન સોય. સુ.
શાસ્ત્ર ધર્મ ચાલ અસલી ક્યા રહ્યો, કહો સ્વદેશિ. આપ.
તે તેને જેમ કાંપે તમ બોલે, નથી નીચમ કાંઈ માપ. સુ.
મિયા કુલીને કરોન કળેડાં, પૂત્ર પૂત્રિ કસે દુખ જાળ.
કળેડાં દુખથી આવી રહી હદ, નિશાશા નામે ખાળ. સુ.
સદ કુલિન પર વરવા તે સારે, પણ તે સળેડજી જોય.
પણ કળેડું કરો નહીં ડોષે, બસે યેણી અતી હોય. સુ.
શરીર રોગી જીવચોગ ન થાયે, જર હોય ગાંઠે જર.
કહો શા કાંમનું દેખાને બળવું, છતે જરે વળી પુળ. સુ.
તેમજ દંપત્તિકળેડું છતાં, જર પણ દુખ હમેશ;
કુલિનનાં વીરધન બસે આપ, જરા સળેડ પ્રમથ મુ.

નાદાંત વરધી થતુ નડતર.

પ્રમાણીકત.

(૧૧) ૫૬ — રાગ ગરબીમાં.

કેશી સૈયર જેનો કંચડોરે, તેના પુરણ પાપ.
નાદાંત બઈ જેનો નાવણોરે, તેની નારી નિરાશ;
નાભાસિનું માથે આઠણું;
હારે આપે આળ અનાયાશ; નાદાંત બઈ—
જગતમાં આંગળી ચિંધણુંરે* હાંસિ લોડોમાં
નમાણા માંઢીની નારને,
હારે હોળી દેયે સદાય. નાદાંત બઈ તે

(૧૮)

સાપ દરે નાં ડા સંચરેરે, સહેલો છલ્લુદા રહાય;
 હમિડુ કૃતિ દારામ્મો લીનની,
 હારે શુરા સહે ના અન્ધાય. નાદાન ખર્ષ—
 મળતી મનુંગો માંકડારે, નચવે નચવ્યાં નચાય;
 તિંહ દરે કે ન સંચરે,
 હારે પોત્તુ ભાળી પથરાય, નાદાન ખર્ષ—
 નમાલા ધણીની નારનેરે, ભાવે ભામિ બહુય;
 સાપ અગતી જળ રેલથું,
 હારે મુળે હાંશીય ન થાય, નાદાન ખર્ષ—
 સુલભ સમર્થ આથે સહરે, કદી કવળૂ કગાય;
 નદી આગાળે નાં આસરે,
 હારે તળાવે લિલ વાય, નાદાન ખર્ષ—
 સખજાળી વરી માહાલે મનગમ્યુરે, નખજાળી વગાવાવ.
 સાધવી છતે અણુ સાધવી.
 હારે લોહઅંબક સાય સ્હાય, નાદાન ખર્ષ—
 માટે વરેવર વીરભારે, વિદ્યાવંતી વરાય;
 જગથંકર લેથી જગતમાં;
 હારે જોણું રોણું ન થાય, નાદાન ખર્ષ—
 દોકરીયોને વિદ્યાદાન દેવા દેશિ જતોને વિનંતી.

(૧૨) ૫૬ રાગમાં.

ગો દોકરીને જ્ઞાન ખંધૂજન, દો દોકરીને જ્ઞાન;
 વણ છે હાણ ખંધૂજન દો.
 જન સહુ આરડતાં;
 દાન,
 ખર્ષમાં બિહજતા;

(૧૯)

પ્રજાવાચે કહ્યાણુ અંધ જન. દ્યો,
 આ જગમાંછિ જશર જ્ઞેતાં,
 માનું હેત મહાંત;
 પિતા કરતાં પરવડીયે જ્યાં,
 લધુ વય લઈ લહાંણુ અંધ જન દ્યો.
 પ્રથા પડે પરથમ પકડેલી,
 ભલે હો લાભ કે હાણ;
 લધુ વ્રક્ષે વળે જ્યમ વાળધું;
 જ્યમ વાળક પરમાણુ અંધ જન દ્યો.
 માતાઆમાં હમણાં ન મળે,
 સમજ હિત કે હાણ;
 વણુ કેળવણી કૂળ કુઆણે;
 અહુજન વળિયો ઘાણુ. અંધ જન દ્યો.
 આગેવાનો અંધ તેહના,
 કટક કુવે જાણુ,
 બાળમી અસાને ઊછળતી;
 પ્રજા પતિત પ્રમાણુ અંધ જન દ્યો.
 લધુ વય કુવચનો લવતાં,
 માતા સંતતિ જાણુ;
 બાળપણે બકવાદ બબડતાં,
 મંડાચે માકાંણુ અંધ જન દ્યો.
 કંકસથી બહુ કલહ કચળે,
 કરતાં કલપાણુ;
 દેખે તેણું ધણે કહાંણી,
 લગત તેવી લાહાંણુ અંધ જન દ્યો.
 આગે આપે હિંદુ ભાઈયા,

(૨૦)

બાધિયા મહા મુલુવાન;
 પેળા પેલેલા પ્રાક્રમ પુરા,
 પૂરવજના પુરાણ બંધૂજન હો.
 સતિ સન્મતિ શીળ વૃતિ બહુ,
 આગે લ્યા અંધાણ;
 તારા દ્રુપદી અહમ્યા આદી,
 ધર્મ વિદ્યાગુણ ખાણુ. બંધૂજન હો.
 માતાઓમાં માન મળે ના,
 વિદ્યાગુણ અબાણ;
 આ જગમાં જોતાં જન આજે,
 જગા સંતતિ અસાન બંધૂજન હો.

(૧૩) પદ સંપસંપી રહેવા વિષે.

નાથ કેસે ગજકે બંધ છાડાયે, નાથ કેસે—

સગાં સહોદર સૌ રહે સંપસંપી, પિતુમાત ભગની ભાત
 જંપજંપી સગાં સહોદર
 સંપાનુંરાગી ધરે સુખ સર્વદા, કોઈ ન દીસે અજંપી;
 કંપી જોડે કૂળ કુસંપથી કદા, રવજને સુખી ના કુસંપી સગા.
 સંસારમાં સાનુંકૂળ બધા, સદ સાધાન ધેર સુસંપી;
 જંપી રહે જરે જશ જરૂર દાજિદ્ર પળે દૂર કંપી. સગાં.
 વિપ્લૂટું વંત પડેલ જીવો વ્રણ, અક્ષય એકુ અવલંપી;
 સંપી કૂટંપી જનો સુખ શાન્તતા દબે કશે કો અસંપી. સ.
 વૈભવ સુખ બધા વરતાય જ્યાં, જથે વસે જન જંપી;
 જગશંકર દંપતિ જગ જોતાં, દુખીયાં દીસે કુસંપી. સગાં.

સમાપ્ત.

સુચના.

આગે! આર્ય (સ્વ કરવો! આપો આહી ઓરા આગે, મારે
બે કોણ કોણવાનાં છે તે હું તમને કહું સામજો! મહાન
રૂપોથી વસિલ માતમાદિ મળ્યામાં મમત્વદ્રવ્ય જેવા
મહા અવતારી પૂરેષો, તેમજ વિક્રમ ભોજાદિ પર દુઃખભં-
જન, અને કાળીદસાદિ મહા પંડિતો યમ ગયા તે જાણો!
તેઓ મહા પ્રાકૃમી આગેના આપણુ પોતાનાજ જાત
ભાઈયાં છે.

તેમનુ વિદ્યા સ્નાન, વિચાર શક્તિ, શૌર્ય અને તેમ
નો અકળ વૈભવ—એ સમજાનો અચાલ જરા નિચા
પેશી મનમાં આણો. શું તેમની ખરોખરી કરવા આ જ-
ગતમાં હાલ કોઈ શક્તિમાન છે? ના નથીજ. લાચારીથી
કોણે પડે છે કે તેમાંનું કશું પણ હમણાના આર્યોમાં ર-
હ્યું નથી. સર્વોત્કૃષ્ટ પદવીથી આપણું લથડયુ થયાનું
મૂળ, આપણી વિદ્યાનું પખાયન થવું થયું એજ છે.

અરે! ખાર જમીનમાં નિપજેલા ફળ અને અસ્તાન
માતાઓથી જન્મેલા બાળકોમાં તે ક્યાંથીજ તાકાદ હોય!
બહુવે. બહુવેરે પોતાનું બહુ ધ્રુવતા આર્ય બંધુજનો
તમારાં બાળક બાળકીઓને બહુવે.

કવિ જઠાશંકર ગવરીશંકર મહેતા.
લીંબડી.

